РОЗДІЛ 11
ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82.091:338.483.13-021.461
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.49.55

УМОВНА ГОСТИННІСТЬ: МЕЖІ ПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАЛЕЖНОСТІ У ПОВІСТІ ГАННИ ГОРОДЕЦЬКОЇ «НА ЗАХІД ВІД МІСТА» ТА РОМАНІ МАЛКОЛЬМА ДАФФІ SEVEN MILLION SUNFLOWERS

CONDITIONAL HOSPITALITY: THE LIMITS OF ACCEPTANCE AND DEPENDENCY IN HANNA HORODETSKA'S NA ZAKHID VID MISTA AND MALCOLM DUFFY'S SEVEN MILLION SUNFLOWERS

Мудрик Д.П.,
orcid.org/0000-0002-4962-1620
доктор філософії,
старший викладач кафедри іноземних мов
Національного університету водного господарства та природокористування

У статті досліджено художню репрезентацію гостинності як умовної, а не безумовної практики прийняття в повісті Ганни Городецької На захід від міста (Видавництво Старого Лева) та романі Малкольма Даффі Seven Million Sunflowers (Zephyr, 2024). Актуальність дослідження зумовлена масовим вимушеним переміщенням українців після 2022 року, що породило в українській та англомовній прозі нову художню ситуацію: гостинність передбачає не лише прийняття й захист, а й правила, очікування та залежність гостя від приймаючої сторони. Об'єктом дослідження є художня репрезентація гостинності, прийняття та залежності у двох творах; предметом – відмінність між інституційною гостинністю (готель на острові в повісті Городецької) та приватною гостинністю (британська родина в романі Даффі) як моделями, що по-різному визначають межі прийняття. Мета статті – визначити, як ці форми гостинності формують умови прийняття, правила співіснування та залежність переміщеної особи. Методологія поєднує порівняльний метод, close reading, тематичний і просторовий аналіз із вибірковим застосуванням концепцій Ж. Дерриди про апорію гостинності, С. Ахмед про чужинця й приналежність, А. Блант і Р. Даулінг про дім та Д. Мессі про реляційність простору. Матеріалом є тексти обох творів та авторська передмова; окремого компаративного дослідження цих текстів у доступних наукових публікаціях не виявлено. Встановлено, що інституційна гостинність формує переважно структурну залежність від інституції та її правил, тоді як приватна – міжособистісну залежність від готовності конкретної родини продовжувати прийом і визначати межі допустимого у спільному домі. Наукова новизна полягає у зіставленні сучасного українського твору про інституційне прийняття переміщених осіб і британського роману про приватне приймання української родини за програмою хостингу крізь категорії умовності гостинності, прийняття та залежності. Обидва твори репрезентують гостинність не як односторонню допомогу, а як практику, обумовлену правилами, очікуваннями та нерівністю позицій між господарем і гостем.

Ключові слова: гостинність, умовна гостинність, вимушене переміщення, прийняття, залежність, порівняльне літературознавство, сучасна українська література, сучасна британська література.

The article examines the literary representation of hospitality as a conditional rather than unconditional practice of acceptance in Hanna Horodetska's novella Na zakhid vid mista (Vydavnytstvo Staroho Leva) and Malcolm Duffy's novel Seven Million Sunflowers (Zephyr, 2024). The relevance of the study is determined by the mass forced displacement of Ukrainians after 2022, which has generated a new literary situation in Ukrainian and Anglophone prose: hospitality entails not only acceptance and protection but also rules, expectations, and the guest's dependence on the host. The object of the study is the literary representation of hospitality, acceptance, and dependency in the two works; the subject is the distinction between institutional hospitality (the island hotel in Horodetska's novella) and private hospitality (the British family in Duffy's novel) as models that define the limits of acceptance in different ways. The purpose of the article is to determine how these forms of hospitality shape the conditions of acceptance, the rules of coexistence, and the displaced person's dependency. The methodology combines comparative analysis, close reading, and thematic and spatial analysis, with selective application of Jacques Derrida's concept of the aporia of hospitality, Sara Ahmed's work on the stranger and belonging, Alison Blunt and Robyn Dowling's conceptualisation of home, and Doreen Massey's relational understanding of space. The research material comprises the two literary works and the author's preface; no dedicated comparative study of these texts has been identified in the available scholarly publications. The study establishes that institutional hospitality primarily produces structural dependency on the institution and its rules, whereas private hospitality produces interpersonal dependency on the willingness of a particular family to continue hosting and to determine the limits of what is acceptable within the shared home. The scholarly originality of the article lies in comparing a contemporary Ukrainian work about the institutional reception of displaced persons with a British novel about the private hosting of a Ukrainian family under a hosting programme through the categories of conditional hospitality, acceptance, and dependency. Both works represent hospitality not as a one-sided act of assistance but as a practice shaped by rules, expectations, and an unequal relationship between host and guest.

Key words: hospitality, conditional hospitality, displacement, acceptance, dependency, comparative literature, contemporary Ukrainian literature, contemporary British literature.

Постановка проблеми. Гостинність традиційно осмислюють як акт допомоги й захисту, спрямований на того, хто цього потребує. Художня література, однак, дедалі частіше показує гостинність як практику, обумовлену правилами, очікуваннями та нерівністю позицій між тим, хто приймає, і тим, кого приймають. Масове вимушене переміщення українців після 2022 року зробило цю умовність гостинності предметом художнього осмислення як в українській, так і в британській прозі.

У повісті Ганни Городецької *На захід від міста* та романі Малкольма Даффі *Seven Million Sunflowers* [1; 2] гостинність постає не як одноразовий акт прийняття, а як тривала практика співіснування зі своїми правилами, очікуваннями й формами залежності гостя від приймаючої сторони. Проблема статті полягає в тому, що ці механізми набувають принципово різного вигляду залежно від типу гостинності: повість Городецької показує гостинність як організовану систему прийняття – готель на острові, – тоді як роман Даффі показує гостинність як прийняття конкретною родиною. Питання, що потребує порівняльного розв'язання: як інституційна і приватна форми гостинності по-різному визначають межі прийняття гостя та форми його залежності від приймаючої сторони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гостинність як предмет літературознавчого аналізу передусім пов'язана з філософською традицією, що йде від Ж. Дерриди. У статті «Hostipitality» Деррида показує, що гостинність – поняття внутрішньо суперечливе: абсолютна, безумовна гостинність лишається принципово недосяжним горизонтом, тоді як реально функціонує лише її «нечиста», умовна форма – гостинність, яка передбачає межі, правила й контроль з боку господаря над умовами прийняття [4, p. 5, 14]. С. Ахмед розвиває суміжну проблематику чужинця: гостя не просто приймають, а заздалегідь конструюють як «того, хто не належить», і саме ця структурна позиція, а не індивідуальна відмінність, визначає його залежність від оцінки приймаючої сторони [5]. Категорія дому як простору, що організовує стосунки прийняття, розкрита в критичній географії дому А. Блант і Р. Даулінг [3]; реляційне розуміння простору Д. Мессі дає змогу трактувати і готель, і приватний дім як вузли перетину нерівних стосунків влади, а не нейтральні декорації [6].

Серед досліджень репрезентації переміщеного досвіду в художній літературі варто виокремити студію Е. Ярбахш, яка застосовує деридіанську рамку гостинності до матеріалу ірансько-афганських стосунків [7]; аналіз К. Стен про роман Дженні Ерпенбек, який залишається «романом про гостинність» [8]; класичну статтю Л. Малккі про вкорінення людини в територію, що робить біженця аномалією без належного місця [9]; докторську дисертацію А. Дж. Матерс про наративи домоведення британських біженців [10]; а також дослідження І. Левін і К. Робінсона [11] та З. Джордан [12] про багаторівневість дому в ситуації переміщення. Наскільки відомо авторці, окремого компаративного дослідження повісті Городецької й роману Даффі не виявлено.

Постановка завдання. Попри розвинену традицію досліджень гостинності, чужинця та біженських наративів, порівняльне зіставлення інституційної та приватної форм гостинності як таких, що по-різному визначають межі прийняття й залежність гостя, залишається радше винятком, ніж усталеною практикою: наявні студії зосереджені або на державному й політичному рівні гостинності [4; 7], або на нон-фікційних жанрах – дисертаційних дослідженнях домоведення, аналітичних розділах наукових збірників [10; 11], – тоді як художня проза про сучасне українське вимушене переміщення, написана і українською, і англійською мовами, залишається на маргінесі академічної уваги. Зіставлення сучасного українського твору про інституційне прийняття переміщених осіб і британського роману про приватне приймання української родини за програмою хостингу дає підстави побачити, що інституційна й приватна гостинність по-різному визначають умови прийняття, правила співіснування та форми залежності гостя, не звідні одне до одного.

Метою статті є порівняльний аналіз репрезентації інституційної та приватної гостинності як двох моделей, що по-різному визначають межі прийняття та залежність переміщеної особи, у повісті Ганни Городецької *На захід від міста* та романі Малкольма Даффі *Seven Million Sunflowers*.

Завдання дослідження: 1) уточнити розрізнення умовної й безумовної гостинності стосовно аналізованого матеріалу; 2) виявити художні засоби репрезентації готелю на острові як організованої системи прийняття в повісті Городецької; 3) виявити художні засоби репрезентації приватного дому як простору узгодженого, умовного прийняття в романі Даффі; 4) зіставити обидві моделі за спільними параметрами прийняття, залежності та меж гостинності; 5) визначити, як порівняльне прочитання двох творів розкриває зв'язок гостинності із залежністю гостя від приймаючої сторони.

Порівняльний метод є основним і дає змогу розглядати обидва тексти паралельно, зіставляючи художні рішення за спільними параметрами прийняття й залежності. Close reading застосовано для прочитання конкретних деталей обох творів – образу готелю в повісті Городецької, образу дому Гокінз у романі Даффі – тією мірою, якою ці деталі підтверджені текстом і виданнями творів; там, де конкретний епізод потребує безпосередньої звірки з повним текстом першоджерела, це застереження зроблено окремо. Тематичний аналіз дає змогу простежити мотиви умовності, правил і очікувань. Просторовий аналіз, спираючись на роботи Д. Мессі [6] та А. Блант і Р. Даулінг [3], дає змогу трактувати острів і дім Гокінз як простори, що організовують нерівні позиції господаря й гостя, а не нейтральні декорації. Історико-культурний контекст повномасштабного вторгнення 2022 року та програми Homes for Ukraine залучено як тло, необхідне для розуміння художньої логіки обох текстів, а не як самостійний предмет дослідження.

Дерида показує, що гостинність структурно суперечлива: вона одночасно передбачає відкритість до Іншого й контроль господаря над умовами цієї відкритості. Гостинного дому в чистому вигляді, за його спостереженням, не існує: щойно з'являються двері й вікна, хтось неминуче отримує від них ключ і «контролює умови гостинності» [4, p. 14]. Сама гостинність тому є поняттям, що містить внутрішню суперечність і схильне руйнувати саме себе [4, p. 5]: абсолютна гостинність, позбавлена меж і умов, лишається недосяжним горизонтом, тоді як реально функціонує тільки її умовна форма.

У межах цієї статті інституційну й приватну гостинність розрізняємо як два робочі типи, що є аналітичною категорією самого дослідження, а не дослівним положенням жодного з використаних теоретиків. Під інституційною гостинністю тут розуміємо модель прийняття, за якої умови перебування гостя визначає організована інституція, а не окрема приймаюча особа. Під приватною гостинністю розуміємо модель прийняття, за якої умови перебування гостя визначає конкретна особа або родина. Це розрізнення застосовується до аналізованого матеріалу як дослідницький інструмент.

З апорії, яку описує Дерида, випливає й діалектика залежності: господар, погоджуючись прийняти гостя, бере на себе зобов'язання, розірвати яке означало б зрадити самій ідеї гостинності, і тому певною мірою опиняється в залежності від власного запрошення [4, p. 5]. Застосовуючи цю думку до розрізнення інституційної та приватної гостинності, можна припустити, що в інституційному прийнятті це зобов'язання розподілене між багатьма працівниками й регламентами, тоді як у приватному прийнятті воно зосереджене в одній родині, а отже, залежність гостя безпосередньо пов'язана з готовністю саме цих конкретних людей продовжувати прийом.

Категорія чужинця в розумінні С. Ахмед – того, кого структурно конструюють як такого, що не належить, – застосовна до обох текстів саме тому, що вона описує позицію, а не індивідуальну рису: гість залежить від оцінки приймаючої сторони незалежно від власних якостей [5]. Д. Мессі наполягає, що місце ніколи не є замкненою територією, а перетином множинних, часто нерівних стосунків влади й траєкторій руху [6]; застосовуючи це положення до матеріалу статті, острів-хаб і дім приймаючої родини можна розглядати як простори, що організовують нерівність між тим, хто визначає умови прийняття, і тим, хто ці умови приймає.

Із цього синтезу випливає гіпотеза дослідження: гостинність у обох текстах не є безумовним актом прийняття, а практикою зі своїми межами, правилами й очікуваннями, причому інституційна й приватна форми гостинності, за робочими визначеннями цієї статті, породжують різні типи залежності гостя – структурну, пов'язану з інституцією та її розпорядком, і міжособистісну, пов'язану з конкретними людьми та їхньою готовністю підтримувати прийняття.

Виклад основного матеріалу. Дія повісті розгортається на острові, куди прибувають дедалі нові групи переселенців, а працює з ними Надія – покоївка готелю, крізь свідомість якої побудовано більшість епізодів [1, с. 5–9]. Перший розділ, «Готель», відкриває принцип, за яким організовано прийняття: у кожній з десяти кімнат готелю поставлено однакові сірі шафи [1, с. 7]. Ця деталь не побіжна: вона показує, що прийняття тут будується не навколо конкретної людини з її потребами, а навколо стандартизованої одиниці розміщення, яка повторюється десять разів. Обстановку уніфіковано, і в цьому проявляється перша ознака інституційної гостинності за робочим визначенням цієї статті: умови перебування задає не Надія особисто, а сама організація простору, в якому вона працює.

Водночас функція Надії не зводиться до обслуговування шафами й розпорядком. У п'ятому розділі, «Новенькі», під час прийому родини Марти й хворої доньки Поліни виникає епізод, у якому Надія дозволяє забрати чайник у кімнату та роз-

шукує серед паперів у комірчині номер місцевої лікарки, щоб зателефонувати їй [1, с. 33–35]. Але перед цим оповідач прямо ставить питання, яке й визначає механізм умовності гостинності: чи можна новоприбулим одразу викликати лікаря, чи це вже надмірна, зухвала вимога – на кшталт скарги чи відмови від запропонованого державою житла [1, с. 35]. Це питання поставлене не як побіжне зауваження, а як внутрішній сумнів самої Надії – тобто гостинність тут працює через постійне зважування, що саме гостю дозволено просити, аби не порушити статус вдячного, а не вимогливого прибульця. Дозвіл, який Надія зрештою дає, не скасовує цієї умовності – він лише показує, що межу проведено саме там, де Надія вирішує її для конкретної дитини.

Стандартизація й індивідуальний розсуд співіснують і в іншому епізоді того самого розділу: Надія носить у кишені пігулки від серця й підкладає одну під язик, коли починає тиснути в грудях [1, с. 32]. Той факт, що фізична вразливість Надії згадана буквально поруч із описом її щоденних обов'язків – прибирання, розкладання одягу для новоприбулих, – не дозволяє прочитувати її роль суто як функцію знеособленого персоналу. Вона виконує інституційну задачу, але робить це тілом, яке саме потребує підтримки. Це ускладнює однозначний поділ на «інституцію» і «людину»: інституційна гостинність у цій повісті реалізується через конкретну, фізично вразливу людину, а не через анонімний апарат.

Найбільш явний прояв стандартизованого контролю – оголошення, яке Надія вивішує внизу для мешканців готелю: заборона тримати тарілки в кімнатах [1, с. 58]. Оповідач одразу зауважує, що це виглядає як застереження для всіх, а насправді стосується лише однієї мешканки – Мар'яни, яка залишає на другому ліжку тарілки з недоїдками [1, с. 58]. Це і є механізм, який робить інституційну гостинність відмінною від приватної: рішення, ухвалене щодо однієї людини, оформлюється як знеособлена, загальна норма – форма контролю, яка ховає адресність за виглядом універсальності.

Восьмий розділ, «Червоний хрест», розкриває джерело влади, що стоїть над Надією та готелем, – Департамент. Саме він визначає, кого й куди розселяють; саме до нього новоприбулі мають писати листи, отримуючи натомість типові бланки, які всі називають просто жовтим листком через колір паперу [1, с. 61]. Тут-таки міститься епізод, що прямо пояснює назву твору: усіх, хто прибуває на острів, спершу везуть «на захід від міста», туди, де широкі алеї й кущі гортензій, на співбесіду з офіцеркою Департаменту, – і це єдиний раз, коли новоприбулому дозволено особисто поговорити з представником інституції [1, с. 62]. Після співбесіди й розселення новоприбулий більше не має прямого контакту з тими, хто вирішує його долю: подальше листування, за спостереженням оповідача, лише створює враження, ніби щось відбувається, поки основне рішення вже ухвалене [1, с. 62]. Отже, «захід від міста» – не просто метафора віддаленості, а конкретний топос одноразового, безповоротного рішення: умови прийняття встановлюються один раз і надалі не переглядаються в прямому діалозі.

Кульмінація цієї логіки – епізод шістнадцятого розділу, який має ту саму назву, що й уся повість. Дочки самої Надії, Старша і Менша, приїжджають на острів як новоприбулі, і Надія, яка щодня супроводжує чужих переселенців крізь цю саму процедуру, не може увійти разом з ними до будівлі співбесід: удруге туди нікого не пускають, і їй лишається тільки чекати під дверима [1, с. 116]. Коли з'ясовується, що дочок не поселять у той дім, де їх нібито чекають, а відправлять в інше місце, і старша дочка намагається заперечити, показуючи лист, – до розмови втручається головна менеджерка Департаменту. Вона нагадує про власну владу й додає: «Ми даємо лише одну пропозицію. Ми – даємо, а ви, ви невдячні» [1, с. 128]. У цій репліці логіка інституційної гостинності, яку показує повість, доведена до прямого вислову: прийняття подається як дар, що не підлягає обговоренню, а невдоволення гостя прирівнюється до невдячності.

Показово, що навіть Надія, чия робота полягає в тому, щоб допомагати іншим адаптуватися до цієї системи, не має жодного привілейованого доступу до неї, коли йдеться про власну родину. Інституційна гостинність у цьому епізоді постає саме такою, якою її визначає робоче поняття цієї статті: умови прийняття встановлює не окрема людина – навіть така, що добре знає систему зсередини, – а установа, чиї рішення не залежать від персональних стосунків. Залежність, яку ця модель формує, є структурною: вона стосується взаємин із безособовою системою, а не з конкретним господарем, і саме тому вона однаково непроникна і для стороннього новоприбулого, і для співробітниці готелю.

У прикінцевому авторському слові до видання Malcolm Duffy повідомляє, що сам разом із родиною приєднався до програми Homes for Ukraine й навесні 2022 року прийняв у себе вдома в Суррей вісімнадцятирічну Софію Марченко, її матір і бабусю, і саме цей досвід ліг в основу вигаданої історії Кет і родини Гокінз [2]. Ця

обставина методологічно важлива: якщо готель у повісті Городецької є вигаданим інституційним простором, побудованим за логікою художнього узагальнення, то приватний дім у романі Даффі є художньою трансформацією документально засвідченого досвіду хостингу.

Роман відкривається сценою руйнування власного простору героїні: ракетний удар по багатоквартирному будинку в Харкові позбавляє п'ятнадцятирічну Катерину (Кет) кімнати, ліжка й опори під ногами буквально в одну мить [2, p. 10] (розд. «One»). Ця сцена важлива методологічно: вона задає точку відліку, від якої вимірюється все подальше прийняття, – досвід повної втрати контролю над власним простором, який передує входженню в чужий дім. Через два місяці Кет разом із матір'ю Юлією та старшим братом Марком прибуває до Британії; батько лишається воювати (розд. «Two»–«Three»). Родину зустрічає родина Гокінз – Мартін, Пенні, донька Джорджія і п'ятирічний Тобі – у залі аеропорту, за саморобним синьо-жовтим банером-вітанням українською; Джорджія дарує кожному з прибулих паперовий пакунок із засобами гігієни й коробкою цукерок (розд. «Two»). Ця сцена одразу задає структуру приватної гостинності за робочим визначенням цієї статті: прийняття організоване не інституцією з регламентом, а конкретними, названими людьми, які самі обирають форму привітання.

За робочим визначенням цієї статті, прийняття родини Кет належить до приватної моделі гостинності: умови перебування визначає не установа, а конкретна родина. У розмові з батьком по відео Кет називає місце свого нового проживання – Кінгстон-на-Темзі – і описує вулицю, на якій живе родина Гокінз, як дуже тиху (розд. «Three»). Це структурно відрізняє позицію Кет від позиції мешканців острова в повісті Городецької: якщо там стороною гостинності була установа, розселення в якій відбувалося за одноразовим рішенням Департаменту, то тут нею є Гокінз особисто, і кожне рішення про побут ухвалюють саме вони, а не якась зовнішня інстанція.

Ця відмінність стає предметом прямої художньої розробки в дев'ятнадцятому розділі («Nineteen»). Марко влаштовує сцену через дружбу Кет із Феліксом, чий вітчим виявляється росіянином; Кет тікає з дому, а коли повертається, застає в кухні сімейну нараду: Марко й Джорджія, донька Гокінзів, тримаються за руки, а Пенні заламує руки, обурена їхніми стосунками. У розпалі сварки Пенні першою запитує саме Кет, чи знала вона про стосунки Марка й Джорджії, – гостя опиняється під підозрою просто через те, що доводиться сестрою й подругою учасників конфлікту. Коли Мартін намагається виступити посередником, Пенні обриває його короткою реплікою, зверненою до власної доньки, що це їхній дім, а не її, – фраза, адресована Джорджії, але чутна й для Кет, яка щойно увійшла до кухні; у цьому подвійному адресуванні проявляється механізм приватної гостинності: нагадування про належність дому спрямоване на члена родини, але одночасно означує статус гості, яка стоїть поруч і чує ці слова. Далі в цій самій сцені Мартін пропонує встановити кілька правил для стосунків Марка й Джорджії: заборону заходити одне до одного в кімнати, повернення додому не пізніше одинадцятої для Джорджії (тоді як для сімнадцятирічного Марка, який на два роки старший, такого обмеження немає), заборону на неналежну поведінку, особливо в присутності Тобі. Ці правила – вже не безособова інституційна норма, як заборона тримати тарілки в кімнатах готелю Городецької, а точкове, ситуативне регулювання, вироблене конкретною родиною в конкретний вечір, у відповідь на конкретні стосунки конкретних людей.

Умовність приватної гостинності проявляється й на рівні побутових домовленостей. У тридцять другому розділі («Thirty-Two») Мартін і Пенні скликають родинну нараду й оголошують чотири нові правила: відмовитися від ванни на користь душу, вимикати зайве світло, зменшити опалення і – головне – самим купувати й готувати їжу, оскільки, за словами Пенні, купувати всю їжу для гостей далі не є для родини стійним рішенням. У відповідь на репліку Юлії про те, що Гокінз отримують від муніципалітету щомісячну виплату на утримання гостей, а самі при цьому їздять у відпустки й ходять у ресторани, Кет висловлює власне припущення: можливо, ця виплата вже вичерпалася. У тій самій розмові Мама повідомляє Кет, що програма приймання зобов'язує британські родини утримувати українських гостей лише шість місяців, після чого приймаюча сторона може або запросити лишитися довше, або вийти з програми.

Розв'язка цієї лінії настає в сорок першому й сорок другому розділах («Forty-One»–«Forty-Two»). Під час спільної вечері Юлія легенько ляскає Тобі по руці за те, що він жбурнув на підлогу зварений нею вареник; Пенні реагує вкрай різко, забороняючи будь-кому, крім себе й Мартіна, карати сина. За кілька тижнів, напередодні Різдва, Мартін і Пенні скликають родину й повідомляють, що Коваленкам доведеться виїхати. Серед названих причин – здорожчання

пального й продуктів, складність спільного проживання трьох додаткових людей, з яких лише двоє вільно говорять англійською, і, нарешті, останньою краплею Пенні називає саме той випадок із ляпасом по руці Тобі. Марко відповідає, що Гокінз знали розмір власного будинку ще до того, як погодилися прийняти гостей, а сама Кет прямо формулює те, що бачить: «Вони шукали привід. Мамин вареник його забезпечив» [2].

Перш ніж піти, Кет вирішує розповісти Гокінзам те, про що досі мовчала: перелічує все, у чому, за їхніми ж словами, родина завинила, – витрачену воду, електрику, паливо, незручність від трьох додаткових мешканців, – а тоді вперше докладно описує ранок 24 лютого, руйнування квартири, порятунок, який здійснив батько, два тижні в підвалі та шлях через Польщу, Німеччину, Францію, Іспанію до Британії. Завершує вона несподівано: подякувавши Гокінзам за гостинність [2]. Ця подяка після оголошення про виселення показово нюансує саму умовність гостинності: навіть тоді, коли приватний дім відмовляє гості в подальшому прийнятті, від неї, судячи з цієї сцени, усе одно очікується (і вона сама вважає за потрібне це виконати) вдячність, а не претензія.

За кілька тижнів, у середині січня, родина Кет переїжджає до нової приймаючої родини Сандерсонів, знайденої за сприяння місцевої ради та української благодійної організації (розд. «Forty-Three»). Це рішення структурно симетричне до кульмінаційного епізоду повісті Городецької, де дочок Надії теж не залишають без даху, а перерозподіляють в інше місце в межах тієї самої системи: приватна гостинність, попри свою персоналізованість, так само, як інституційна, здатна завершитися примусовою зміною місця проживання, – лише виконавцем цього рішення тут є не Департамент, а конкретна родина, що скликає раду й оголошує вирок за обіднім столом.

Застосовуючи до цієї сцени деридіанську діалектику залежності господаря від власного запрошення [4, p. 5], можна побачити, що зобов'язання, яке взяли на себе Гокінз, тут не розчинене в структурі установи, як в аналізованому епізоді з Городецької, а тримається виключно на них особисто, – і саме тому, коли це зобов'язання вичерпує себе, потрібен привід, аби відмовитися від нього, не порушуючи власного образу гостинних людей. Готель на острові не потребує такого приводу: інституція може прийняти чи перерозподілити мешканця, не пояснюючи цього моральними категоріями провини та вдячності, тоді як родина Гокінз шукає моральне виправдання (ляпас по руці Тобі) для рішення, ухваленого з економічних причин.

Дім Гокінз, отже, є простором, у якому гостинність не спирається на спільний для всіх розпорядок, а щоразу визначається рішенням і поточним станом ресурсів конкретної родини, – і саме тому може бути відкликана без формальної процедури, на підставі одного побутового інциденту. Залежність, яку ця модель формує, – міжособистісна: перебування родини Кет у Британії залежить не від рішення віддаленої інституції, а від готовності конкретних, названих людей – Гокінз – миритися з незручностями спільного проживання, і ця готовність, як показує роман, має свою межу.

Порівняння епізодів, розглянутих у попередніх розділах, дозволяє побачити, що інституційна й приватна гостинність по-різному вирішують те саме базове питання: хто визначає умови перебування гостя і що трапляється, коли ці умови змінюються. Таблиця 1 систематизує ключові виміри цього зіставлення; подальший виклад спирається на конкретні епізоди обох текстів, а не повторює таблицю.

Таблиця 1

Інституційна та приватна гостинність: хто визначає умови прийняття

Вимір	На захід від міста	Seven Million Sunflowers
Хто визначає умови	Департамент (установа)	Родина Гокінз
Форма правила	Загальне оголошення, адресоване фактично одній людині	Точкові правила, вироблені на сімейній нараді
Момент перегляду умов	Одна співбесіда «на захід від міста»	Дві сімейні наради; шестимісячний термін програми
Що трапляється при незгоді гостя	Відповідь-нагадування про власну владу й невдячність гостей	Сімейна сварка, у якій гостя опиняється під підозрою
Завершення гостинності	Реорганізація Департаментом; дочок Надії переселяють в інше місце	Гокінз просять родину виїхати; новий притулок знаходять через раду й благодійну організацію
Вразливість приймаючої сторони	Установа не змінюється через прийняття	Бюджет і стосунки родини змінюються через прийняття
Становище того, хто працює на систему зсередини	Не звільняє від дії тих самих правил (епізод із доньками Надії)	–

Перша відмінність стосується форми, якої набуває правило. В інституційному просторі готелю правило постає як безособове оголошення – заборона тримати тарілки в кімнатах, – хоча приводом до нього стала поведінка конкретної мешканки [1, с. 58]. У приватному просторі дому Гокінз правило, навпаки, від самого початку персоналізоване: заборона заходити одне до одного в кімнати чи комендантська година для Джорджії формулюються на сімейній нараді, безпосередньо адресовані двом конкретним підліткам, і жоден із учасників не має ілюзій, що це загальна норма для когось іще (розд. «Nineteen»). Інституційна гостинність ховає адресність за формою універсальності; приватна, навпаки, не потребує такого маскування, оскільки коло тих, кого стосується правило, і так гранично вузьке.

Друга відмінність стосується моменту, коли умови прийняття можуть бути переглянуті. У повісті Городецької такий момент – один: співбесіда «на захід від міста» одразу після прибуття, після якої прямий діалог із тими, хто вирішує долю новоприбулого, більше не повторюється [1, с. 62]. У романі Даффі, навпаки, умови прийняття переглядаються двічі в розглянутому матеріалі – і на сімейній нараді через Джорджію й Марка, і на нараді про правила побуту, де прямо називається шестимісячний термін дії програми (розд. «Thirty-Two»). Приватна гостинність, отже, не позбавлена структури й термінів, але в цих двох епізодах вони опосередковані живою розмовою конкретних людей, а не одноразовим канцелярським рішенням.

Третя відмінність – у тому, що трапляється, коли гість виявляє незгоду чи невдоволення. У Городецької відповіддю на заперечення старшої дочки Надії стає нагадування про владу самої інституції: головна менеджерка відповідає утвердженням власного права вирішувати і натяком на невдячність гостей [1, с. 128]. У Даффі аналогічної репліки з боку інституції немає, оскільки немає й самої інституції в цьому сенсі, – натомість незгода виявляється через сімейну сварку, в якій усі сторони, зокрема й гостя Кет, опиняються втягнутими в конфлікт і під підозрою (розд. «Nineteen»). В обох випадках гість не має структурної можливості оскаржити рішення, але в інституційному варіанті ця неможливість оформлена як принцип, а в приватному – випливає з самої сімейної, а не бюрократичної природи конфлікту.

Четверта, і найпоказовіша, паралель стосується самого моменту завершення гостинності. В обох текстах воно відбувається як перерозподіл, а не як залишення гостя без даху: дочок Надії відправляють не до омріяного Озерного дому, а в інше місце в межах тієї самої системи [1, с. 128], а родину Кет після вимоги Гокінз виїхати рада й українська благодійна організація переселяють до нової приймаючої родини (розд. «Forty-Two»–«Forty-Three»). Різниться, однак, спосіб обґрунтування цього рішення. Інституція в особі менеджерки Департаменту не потребує морального приводу – вона посилається просто на власну владу [1, с. 128]. Родина Гокінз, навпаки, шукає моральне виправдання для рішення, ухваленого з економічних причин: батьківський ляпас по руці Тобі за розкидану їжу стає зручним приводом для вже дозрілого наміру відмовитися від гостей, що прямо формулює сама Кет [2]. Показово й те, що в обох сценах саме на гостя лягає обов'язок продемонструвати вдячність: старшій дочці Надії боротьба з рішенням не приносить успіху, а Кет, перш ніж піти з дому Гокінз, докладно розповідає їм історію свого порятунку і завершує подякою за гостинність [2] – ніби сам факт скасування прийняття не звільняє гостя від очікуваної форми вдячності.

Нарешті, показово, що обидва тексти зображують вразливість не лише гостя, а й – порізному – приймаючої сторони. Готель-установа в повісті Городецької не змінюється від того, що приймає нову групу переселенців: якщо змінюється хтось, то це працівники, як-от Надія, а не сама структура. Родина Гокінз, навпаки, безпосередньо змінюється через прийняття: її бюджет, розпорядок і навіть особисті стосунки дітей зазнають впливу від присутності гостей (розд. «Thirty-Two»; розд. «Nineteen»), і врешті саме накопичена втома від цих змін, а не сам інцидент із Тобі, стає справжньою причиною завершення гостинності. Повість Городецької додає ще один вимір, якого немає в розглянутому матеріалі роману Даффі: показ того, що навіть людина, яка працює всередині системи, не отримує від неї жодних пільг, коли йдеться про власну родину, – епізод із доньками Надії [1, с. 116].

Висновки. У межах цієї статті під умовною гостинністю розуміємо таку форму прийняття, яка супроводжується правилами, моментами перегляду цих правил і формами залежності гостя від приймаючої сторони, а не є одноразовим, безумовним актом допомоги. Проведений аналіз конкретних епізодів обох текстів підтверджує вихідну гіпотезу. У повісті Ганни Городецької «На захід від міста» умови прийняття встановлює установа – Департамент, – а їхнім символом слугує одноразова співбесіда, після якої новоприбулий втрачає прямий доступ до тих, хто вирішує

його долю; навіть працівниця готелю Надія, яка щодня проводить інших крізь цю систему, не отримує винятку для власних дочок. Правила тут постають як безособові оголошення, що ховають адресність до конкретної людини за формою загальної норми.

У романі Malcolm Duffy *Seven Million Sunflowers* умови прийняття встановлює конкретна родина – Гокінз, – і ці умови переглядаються неодноразово: на сімейній нараді через стосунки Марка й Джорджії, на нараді про побутові правила, де прямо називається шестимісячний термін дії програми приймання, і зрештою на нараді, де Гокінз повідомляють, що Коваленкам доведеться виїхати. Залежність тут – міжособистісна: вона тримається на готовності конкретних, названих людей продовжувати прийняття, а не на розпорядку безособової інституції, і ця залежність робить вразливою не лише родину Кет, а й саму родину Гокінз, чий бюджет і стосунки дітей зазнають змін через прийняття гостей.

Порівняльний результат полягає в тому, що обидві форми гостинності передбачають механізм перегляду й фактичного припинення прийняття, і в обох випадках це припинення постає як перерозподіл, а не як залишення гостя без даху: дочок Надії відправляють в інше місце в межах тієї самої системи, а родину Кет після вимоги виїхати переселяють до нової приймаючої родини. Різниться спосіб обґрунтування цього рішення: інституція посилається на власну владу й натякає на невдячність гостей, тоді як родина Гокінз шукає моральний привід (епізод із ляпасом по руці Тобі) для рішення, ухваленого з економічних причин. Показово, що в обох випадках саме на гостя лягає очікування вдячності – навіть у момент, коли гостинність щодо нього завершується. Жодна з двох моделей не звільняє гостя від структурної нерівності позицій, але інституційна модель ховає цю нерівність за формою рівного для всіх правила, тоді як приватна модель проявляє її в живому, часом хворобливому конфлікті між конкретними людьми.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням корпусу порівняння за рахунок інших сучасних українських і англомовних текстів про вимушене переміщення після 2022 року, а також із ґендерним аналізом ролі жінки-«господині» – Надії в повісті Городецької та Пенні Гокінз у романі Даффі, – які в обох текстах виявляються головними виконавицями й водночас захисницями встановлених правил прийняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Городецька Г. На захід від міста. Львів : Видавництво Старого Лева, 2026. 152 с.
2. Duffy M. Seven Million Sunflowers. London : Zephyr, 2024. 320 p.
3. Blunt A., Dowling R. Home. London : Routledge, 2006. 273 p.
4. Derrida J. Hostipitality. Angelaki. 2000. Vol. 5, No. 3. P. 3–18. DOI: 10.1080/09697250020034706.
5. Ahmed S. Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality. London : Routledge, 2000. 180 p.
6. Massey D. For Space. London : SAGE Publications, 2005. 232 p.
7. Yarbakhsh E. Reading Derrida in Tehran: Between an Open Door and an Empty Sofreh. Humanities. 2018. Vol. 7, No. 1. Art. 21. DOI: 10.3390/h7010021.
8. Stan C. A Life without a Shoreline: Tropes of Refugee Literature in Jenny Erpenbeck's Go, Went, Gone. Journal of Postcolonial Writing. 2018. Vol. 54, No. 6. P. 795–808. DOI: 10.1080/17449855.2018.1551272.
9. Malkki L. National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees. Cultural Anthropology. 1992. Vol. 7, No. 1. P. 24–44.
10. Mathers A. J. The Emplacement of the Displaced: Representations of Refugee Homemaking in the UK : Doctoral Thesis. Southampton : University of Southampton, 2025. 235 p.
11. Levin I., Robinson K. Home in Displacement: Scales of Home along the Refugee Journey. Research Handbook on Housing, the Home and Society / ed. by K. Jacobs, K. Flanagan, J. De Vries, E. MacDonald. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2024. P. 360–373. DOI: 10.4337/9781800375970.00031.
12. Jordan Z. "If I Fall Down, He Will Pick Me Up": Refugee Hosts and Everyday Care in Protracted Displacement. Frontiers in Human Dynamics. 2024. Vol. 6. Art. 1282535. DOI: 10.3389/fhumd.2024.1282535.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 03.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.11.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2026